

ACC. N:R M. 16142:1-8.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Karl Messon, Lund*
Härad: *Båva* Berättare: " " "
Socken: *Nevishög* Berättarens yrke: *f. d. lantbrukare*
Uppteckningsår: *1963* Född år *1881* i *Nevishög*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bäfsor och väfsning. s. 1-8.

LUF 120

23/2-63

ACC. N:R M. 16142:1.

L U F 120

Rävsor och rävsning.

Benämning.

Rävsor kallades alltid i mitt hem för rivor. När tjänstefolket var vana att kalla dem rävsor, använde vi ofta också detta namn för samförståelsens skull. Man benämnde dem någon gång för handrivor till skillnad från hästarivan.

Skaftet kallade vi alltid för rivestagen och huvudet för rivehuvudet, pinnarna för rivetänn och bågen för riveböjelen. Att rävsor kallade vi också så. Man rävsade med rivan. Rävserskor hade vi ingen benämning på, emedan vi icke hade sådana i heldagsverke, utan arbetet skiftade ständigt under dagens lopp.

Konstruktion.

Skaftet gjordes i regel av 1 1/4 tums källmarbräder, av kärnfuru utom särskilt lätta rivor för unga flickor, då det gjordes av 1-tums granbräder. Det var i förra fallet 3 alnar långt, i senare fallet ett par tum kortare, alltid avsmalnande uppåt, särskilt i

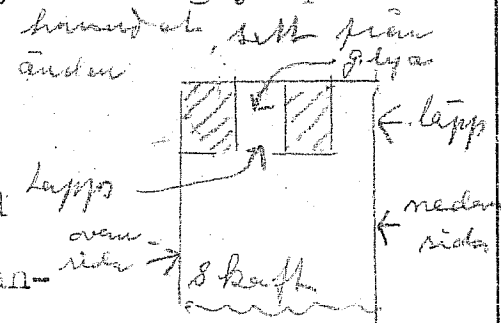
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luft
120

förra fallet för att inte bli ältför tungt. Det var alltid rakt.

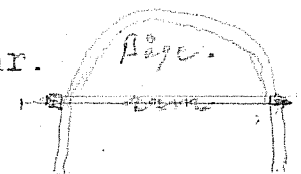
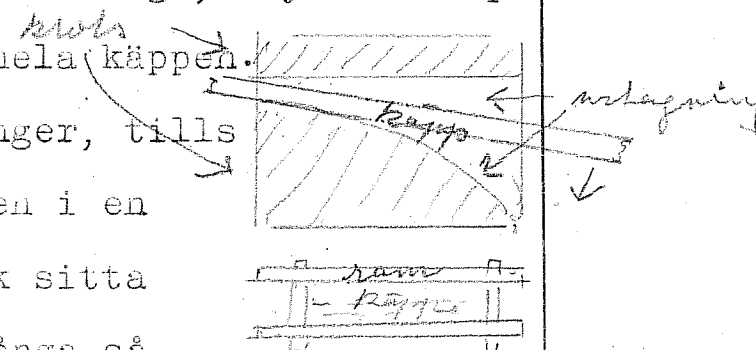
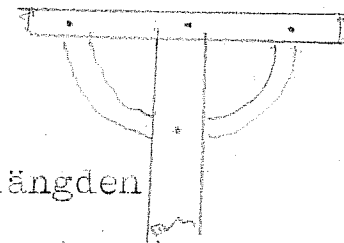
Huvudet var alltid av ask, omkring 20 tum långt, på lättare rivor något kortare, mycket svagt böjt för att skydda yttertännen, något avsmalnande mot ändarna, dock ej mycket för att icke sprängas av yttertännen. Det fästes på rivestagen genom en glya på dess tapp med underläpp

Pinnarna var alltid av ask, omkring 4 tum långa, handtäljda, antalet 16 st i 4 fack med 4 i varje. Pinnhålén var raka, borrarade med van-

ligt borr för att kunna hålla pinnarna. Dessa slutade jämnt med huvudets ovansida för att icke stråna skulle snärja sig i dem där. De satt alltid i rät vinkel mot skaftet. Annat vore icke praktiskt. Järnpinnar hade vi endast i en rävsa, järnrivan. Den var grov och tung och användes endast i särskilda fall, såsom till att rävsa singel, rävsa gräsmattor och ängasvär o. dyl., där vanliga rivor inte kunde hålla. Pinnarna slogs alltid ⁱⁿ nerifrån och uppåt för att icke krypa upp och tappas, vilket de i motsatt fall lätt gjorde.

Bågen var gjord av en enda bandpilskäpp. Stag hade icke vi. De torde väl liksom på andra håll, där sådana användes, icke kunna hålla i längden utan lossna på grund av oförmågan att svikta vid påfrestning. För böjning av böjelen hade vi en särskild böjningsklots uppfäst på en dörrstolpe. Man tog en förmodligen grön käpp på våren, satte den i böjningsklotsen, böjde nedre ändan nedåt försiktigt, flyttade käppen så, att böjningen efter hand träffade hela käppen. Man gick över käppen på detta sätt många gånger, tills den blev tillräckligt mjuk. Då satte man den i en fyrkantig ställning eller ram, där den fick sitta tills den togs i bruk. Far hade gjort så många sådana, att de räckte i hela min jordbrukare tid, 27 år.

Dekoration.

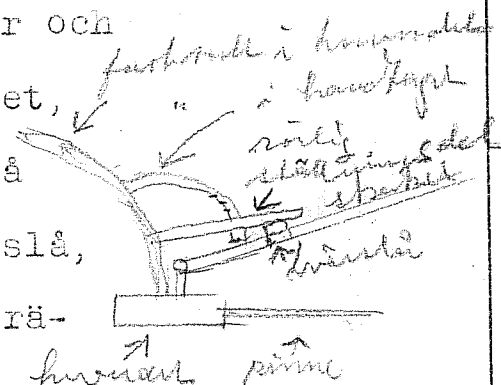
Vi målade aldrig våra rivor. Det skulle knappast ökat deras livslängd, då glyörna och tapparna ej lätt kunde skyddas genom målningen. Men husmännen, som inte hade mer än en riva, hade ofta ut-

smyckat den till ett praktverk. De hade den ju ofta med sig, såsom då de skulle neka upp säden, som låg på skår, till nekar.

Fästmösrivor har jag visserligen ej hört talas om, men nog ligger det i den tidens tänkesätt. Rivan var ju ett mycket viktigt skördeverktyg.

Olika slag av rävsor.

Utom ovan skisserade rävsor hade vi, som nämnt, hästarivan. Den hade far gjort före min tid. (Han gjorde även handrävsorna och allt annat träverktyg, som behövdes). Hästrävsan användes vid all rävsning på fältet, där så var möjligt. Amerikansk hästrävsa fick vi 1908. Då hade de större jordbrukarna länge haft sådana. De behövs väl icke mycket nu i skördetröskornas tid. Släprävsa såg jag ej. Hästen drog med skaklarna, som hade sidostyver och som fästes i ett uppstående järn på rivelhuvudet, detta för att hålla rivetänen till marken. På skaklarna tvärs över var bakom hästen en tvärslå, på vilken ett trä i huvudets handtag fastsatt trä-

stycke vilade och som kunde inställas till tännens lämpliga djup, beroende dels på hästens och selens storlek och därmed skakelfästets höjd över marken och dels hur djupt man ville rävsan skulle gå, olika på hård vall och på mjuk äng eller djest i hög stubb.

Tång fanns inte i vår socken.

Tillverkning.

Någon särskild rävsmakare hörde jag aldrig av. Det fanns alltid husman i granskapet, som var snickerikunnig och som kunde ^{göra} en riva. Lösa pinnar hade vi aldrig med, ty om någon pinne avbröts under arbetet kunde man ändå inte sätta in en ny utan att ha tillgång till verktyg. Man fick rävsan med ^{de} återstående pinnarna, tills man kom hem.

Handrivornas egentliga del, alltså utom tännen, slets ju aldrig upp. Ur den synpunkten kunde den säkerligen vara i 100-tals år. Den rivestagen jag har än, är 65 år och lika kärnfrisk som förr.
Konsten att rävsan.

Rävsan hörde till de verktyg, som man måste kunna föra lika åt båda sidor. Händernas fattning måste växla under arbetets gång,

beroende på omständigheterna, såsom om slåttern skulle vändas åt samma väderstreck, men man måste gå skårorna fram och tillbaks. Hade man vänster hand före (nederst), så höll man höger hand med flatsidan uppåt och vänstra handens flatsida nedåt. Hade man höger hand före tvärtom. Rävsnigen var ett av de lättare arbetena, och det brukade man förbehålla barn, så snart de kunde föra en rävsä, eljest kvinnor. En god färdighet i att ta långa och jämna tag var alltid en merit. Att rävsä rent var ett krav.

I vårt jordbruk rävsä vi aldrig hela vångar för hand utom i de fall, att slåttern var så småväxt, att nästarivan inte kunde uppsamla den.

Vi höll alltid rävsor till vårt arbetsfolk, men om de hellre ville medföra egna rävsor, fick de naturligtvis gärna det. Dessa var vanligtvis något mindre, näpnare och finare, grant målade. Det var ju alltid nedersamt att ha den näpnaste rivan, och framför allt, så var de ju bäst vana vid sin egen riva.

När gräset huggits med lie och lagts i skår, skulle det slås ut.

Därtill använde man i regel riva, antingen så, att man höll den rakt framåtriktad mitt framför sig och förde den på skåren skiftesvis åt sidorna, varigenom skåren tunnades, eller så, att man höll rivan som vid rävsning och tog skåren på häva dess djup och förde det åt ena hållet. Göet vändes efter någon torkning med riva. Efter ytterligare torkning sköts det ihop och bars bort till höstackarna med en 2-hornad tjuga.

Mejade man från den stående säden, nekade man upp säden med riva, men mejade man mot densamma, måste man ta upp det för hand.

Stubbåkrar rävste vi aldrig för hand.

På trösklogen använde man flitigt rävsa, såsom då man lagt ut sädeskärvarna till slagning, man jämnade kärvbädden med den, och då man skulle samla upp hånstråna från drössen, sammanblandningen av kärnor och agnar, samt då ^{man} skulle samla den nytröskade drössen till den förut tröskade större drössen genom att skjuta den med rivan upp- och nedvänd, ävensom till att rävsa det nyupplagda halm-taket med före dess nedskärning.

Förvaring.

Den riva, som hade det skaft, som jag har kvar, förvarades alltid så, att den ställdes rakt upp mot en vägg med huvudet uppåt. Det har icke slagit sig på dessa 60 åren.

Till och från arbetet brukade man alltid bära rivan i handen. Det såg så anständigt och högtidligt ut. Den bars sällan på axeln, utom då man hade flera verktyg att bära.

Att släpa rivan efter sig på marken, då man skulle rävsä, var ingen rävsning. och resulterade lätt i avbrutna rivetäm.

Behövde man lägga rivan ifrån sig tillfälligt under arbetet, lade man den på en skårända eller satte den i höstack.

Även rävsningen var ett ofta ansträngande arbete, och sköttes det med fart, gav det föga impulser till skämt.

Ovisst, om rävsning har någon plats vid jordbruk i våra dagar med skördetröskning.